

„НАЦІОНАЛ НЕ В СВОЇЙ РЕСПУБЛІЦІ“ ЯК РОЗНОСНИК РУСИФІКАЦІЇ,

Державно-соціальний механізм русифікації понево-лених народів СРСР на сучасному (хрущовському) його етапі могутній і багатоспроможний.

Найбільша його спроможність і найпотужніший за-сіб — безпосередня колонізаційна політика Москви, здійснювана в плані „допомоги кадрами“, насилання численних, як сарана, „фахівців“ у всі закутки „союз-них“ і „автономних“ республік та областей. Цю „домо-гогу“ можна легко простежувати за поточною радян-ською пресою, зокрема за ілюстрованими журналами, звідки можна довідатись, що, наприклад, начальника Кременчуцької ГЕС прислано з Москви або що для „уточнення примикання греблі“ ще тільки запроєкто-ваної київської ГЕС Всесоюзний інститут „Гідроенерго-проект“ надіслав звітні ж В. Чистякова, А. Беловца й В. Гольдштейна („Літературна газета“, ч. 46, червень 1960 рік). І на догоду цим „незамінним фахівцям“ накинула Москва тим нібито „сувереним“ республікам недав-ній зловісний шкільний закон, що ним скасовано державні права національних мов, це для них залива-ють центральні московські видавництва ті ж такі „су-веренні“ республіки потоками своєї книжкової продук-ції, російською пресою, зокрема розмножують „на міс-цях“ з надсиланих літаками матриць „Правду“, „Из-вестия“, „Комсомольську правду“, „Сельську жизнь“, „Труд“ і „Літературну газету“, цим, наприклад, тіль-ки й зайнятий т. зв. Комбінат преси, збудований біля Києва (про це в журналі „Україна“, ч. 11 за червень цього року). Це для них, для цих „фахівців“, трансклю-ють радіопередачі з Москви й передають на місцях ро-сійською мовою. А вже самі вони, ті московські „фахів-ці“, позасідавши в державному й господарському апа-раті, створюють таку ворожу для місцевих мов атмо-сферу, що користування цими мовами стає просто не-безпечним, рівнозначним із „контрреволюцією“ й „бур-жуазним націоналізмом“. І в цій атмосфері стають ти-повими такі факти, як от один, відомий мені з при-ватних джерел, коли заслужений український мистець В. Касян на недавній виставці української графіки в столиці України Києві у відповідь на звернення до нього одного польського гостя і його колишнього то-вариша графіка В. українською мовою відгукнувся... російською мовою. Парадокс, що говорить дуже багато! Чи не в плані цієї „парадоксальної ситуації“ можна по-яснити й той дивовижний факт, що якийсь Петро Охрі-менко, живши постійно в с. Забарівці на Чернігівщині, перекладає англійських авторів для московських вида-вництв тією ж таки російською мовою („Україна“, ч. 11, 1960 р.).

Але в цій імперіялістичним механізмі діє з неабия-кою силою ще один „гвинтик“ — „націонал не в своїй республіці“. На це явище я вперше звернув увагу, пи-савши працю „Мовна політика більшовиків“. Переслі-дуючи національні кадри в національних республіках, не даючи їм змоги існувати й працювати серед свого народу, Москва, чи, як вона називає себе в гимні СРСР, „Большая Русь“, переганяє їх до інших республік, де вони можуть працювати тільки з російською мовою (бо, наприклад, грузин не може користуватись в Україні грузинською мовою, а українець у Грузії — українсь-кою). От, наприклад, свого часу переїздили так до Казахстану українець Ф. Моргуна, і він там уже діє як російський поет. У київській „Літературній газеті“, ч. 46 за 1960 р. надруковано „побажання товаришеві“, отому

Моргунові, з приводу його 50-річчя, а в тому „побажан-ні“ сказано, що „Ф. Моргун давно вже живе в Казах-стані“ (отже, це типовий „націонал не в своїй респуб-ліці“) і хоч додано, що „він міцно зв'язав свою творчість з культурою і літературою казахського народу“, але це не відповідає дійсності: він пише мовою поневоле-ня й денационалізації цього народу — російською, як це видно з російських назв його книжок, згаданих у цьо-му „побажанні“. І коли цю ганебну „роботу“ в Казах-стані виконують українці, то в Україні допомагають отим московським „кадрами“, збільшують русифікацій-ний потенціал Москви казахи чи інші „татари“. У ч. 11 „України“ (за червень 1960 р.) надруковано світлинку жінки, що сидить за стерном авто, під заголовком „Са-їда буде шофером“, а під світлинкою підпис: „Україна стала для мене другою батьківщиною, — говорить та-тарка Саїда Абрамова, яка живе в Харкові“. Річ ясна, що та нова „громадянка України“ буде й на роботі і в побуті користуватись тільки російською мовою і ніко-ли навіть не потребуватиме прислухатись до мови міс-цевого, фактично безправного населення. Ба більше: можна навіть сказати, що такі, як вона, „націонали не в своїй республіці“ примушують навіть свідомих укр-аїнців розмовляти з нею мовою імперіялістичної Мос-кви. У цьому ж числі 11 „України“ (хай читач зверне увагу, скільки такого матеріалу дає тільки одно число цього невеличкого журналу!) надруковано нарис пись-мениці з Донбасу Лариси Чернашиної „Малюнки з на-тури“, а в тому нарисі письменниці оповідає про те, як „Олесь Василенко“ показує болгарині „Георгію (?) Тешкову“ („націонал із сателіта“), „як треба ставити кріпильні стояки“ в шахті. Як видно з імені українця Василенка, це свідомий українець, що міг би розмов-ляти рідною мовою й на виробництві, але поставлений в умови русифікаційної атмосфери, коли чужинець не зобов'язаний знати місцеву мову, він, напевно, поясню-вав цьому болгарині по-російському. Отже, „націона-ли не в своїй республіці“ самим фактом своєї появи примушують місцеву людину русифікуватись. Така ворожа й шкідлива роля „націоналів не в своїй респуб-ліці“ безмірно збільшується, коли вони стають началь-никами установ чи керівниками організацій і задають тон своїм підлеглим у всьому, в тому числі й у мов-ленні. Яскравий приклад такого факту маємо в репор-тажі Петра Волиняка „Зустріч з людьми із того світу“, надрукованому в журналі „Нові Дні“, ч. ч. 117 і 118 за 1959 рік. У репортажі мова йде про український тан-цювальний ансамбль, що приїздив тоді до Канади і що з ним автор мав безпосередній контакт, а тому й по-дав цінні спостереження. На чолі цього ансамблю сто-яв Вахтанг Іванович Вронський, що сам про себе ска-зав таке:

„Я — грузин, а „Вронський“ — мій театральний псевдонім. У Києві і взагалі в Україні я опинився вже по війні“ (ст. 3, ч. 118).

Отже, це типовий „націонал не в своїй республіці“, що виступає в ролі начальника і задає тон усьому ко-лективу не тільки в музичному розумінні слова „тон“.

„Не встиг я посадити памі Потапову на канапу, як кілька голосів відрпортували, що йде „Вахтанг Івано-вич“ — Вронський. Відчулося відразу, що Вронський — шанована й люблена людина в них“. Чи була вона, ця людина, така вже „шанована й люблена“, це, напевно, було приховане під масками офіційної „пошани“, і я

дозволив би собі не погодитись із шановним автором у тому, що й йому "це було приємно", але для мене одно ясно, що це справжній начальник, від якого великою мірою (бо були ж ще й енкаведисти та партійні керівники) залежала доля кожного з членів ансамблю. А звідси й його шкідлива роль у мововжитку ансамблю.

"Вахтанг Іванович — винятково культурна й приємна людина, — пише наш автор. — Розмовляє російською мовою, хоч українську добре розуміє". Чи добре він розуміє українську мову, чи ні, — це, як кажуть, ще питання, бо відомо, що "кавказькі душі лубезні" навіть за все своє життя з великими труднощами засвоюють російську мову, як це можна сказати навіть про Сталіна, але з стовідсотковою певністю можна сказати, що він самою своєю присутністю примушує колектив говорити в основному російською мовою. Ці танцюристи "здебільшого розмовляють російською мовою, але тільки обізвись, то вони зараз же переходять на українську", як свідчить наш автор. Отим то й ба: біда в тому, що той "Вахтанг Іванович" "обзивається" не по-українськомu. І хоч він "любить Україну до безтями", так любить, що "просто не уявляє собі, як би він

міг жити поза Києвом, поза Україною", як знов таки констатує наш автор, спираючись на власну заяву Вронського (я трохи перефразував його слова), але для України було б краще, якби він, з великої любови до неї... поїхав собі в свою Грузію. Було б краще і для України і для Грузії. БО ТРАГЕДІЯ ЦЬОГО ЯВИЩА — "НАЦІОНАЛА НЕ В СВОЇЙ РЕСПУБЛІЦІ" В ТОМУ, ЩО ПОНЕВОЛЕНІ НАРОДИ СРСР ТАКИМ СПОСОБОМ ЗНЕСИЛЮЮТЬ СВОЇ ВЛАСНІ ПОЗИЦІЇ І ДОПОМАГАЮТЬ СПІЛЬНОМУ ВОРОГОВІ — ІМПЕРІАЛІСТИЧНІЙ МОСКВІ, НИЩИТИ ЇХ РУКАМИ СПІВПОНЕВОЛЕНИХ. І якби якісь такі організації, як АБН чи Паризький бльок мали змогу провадити якусь пропагандивну роботу серед своїх народів, то їхнім основним гаслом мало б бути таке: "Націонали не в своїй республіці, вертайтеся додому, горнітьє до своїх власних народів, і хай кожен поневолений народ на своїй частині спільного протимосковського фронту чинить опір цинічному імперіалізму!"

На жаль, це утопія. Поки існуватиме СРСР як єдина централізована держава, державні, свідомо використувані Москвою, і стійкі соціальні закони діятимуть у визначеному вище напрямі з непереможною силою.

В. ЧАПЛЕНКО.

„Пісня про рушник“

(“Рідна мати моя...”)

Чимало наших читачів, зокрема відома оперова співачка Євгенія Винниченко-Мозгова, просили подати текст і ноти пісні “Рідна мати моя”, або як її в народі звать “Пісня про рушник”, слова Андрія Малишка, музика Платона Майбороди. Мені вдалося роздобути текст і ноти цього твору і я тепер подаю їх нашим читачам.

“Пісня про рушник” уже довгий час є одною з найпопулярніших сучасних українських пісень. Вона має успіх не тільки в Україні, а всюди, де тільки живуть українці. Відома вона і в Канаді та США.

Історія пісні на перший погляд дуже проста. Відомий поет Андрій Малишко написав хорошого вірша, якого присвятив своїй матері. Композитор Платон Майборода, який стало співпрацює з А. Малишком у діяльній творення нової української пісні, написав до цього вірша музику і пісня була включена у фільм “Літа молодії”. Фільм особливого успіху не мав і скоро забувся, але пісня з нього пішла в народ і живе й сьогодні.

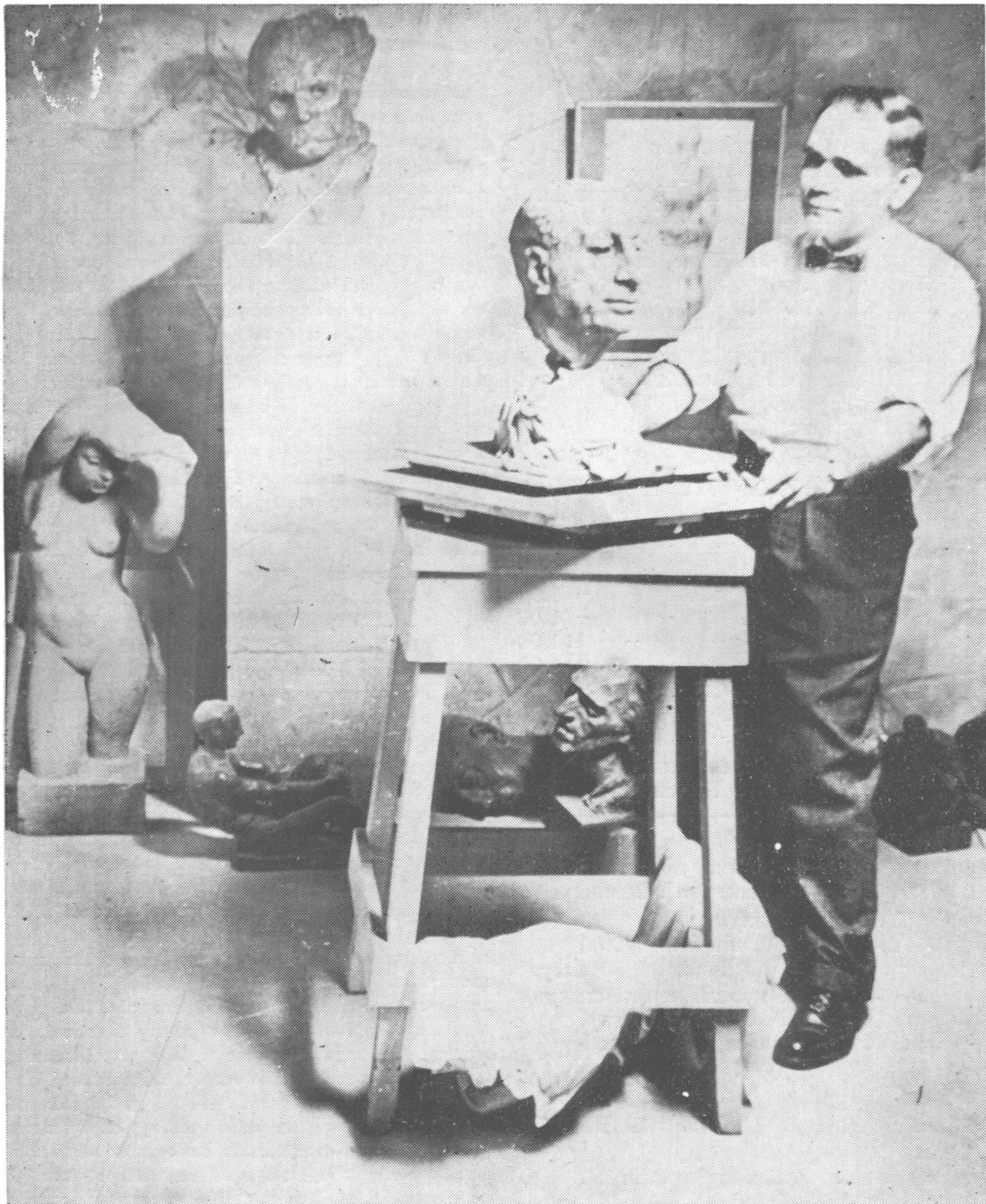
А. Малишко поет глибокий, вдумливий, талановитий і працьовитий. Він шукає нових засобів поетичного виразу, він рідко повторюється у своїх поезіях. Характерною особливістю його творчости є органічна єдність людини з природою, що взагалі властиве українцям, як, може, жодному іншому народові в світі.

Щось є спільне у світовідчуванні і в творчості композитора П. Майбороди і поета А. Малишка: найкращі пісні П. Майбороди створені на Малишкові тексти. І навпаки: найкраще Малишкові тексти поєднуються з музикою П. Майбороди. Це відчували обидва мистці і вони, як уже сказано, довгий час творчі співпрацюють.

Українська щирість, велич і благородство великого людського почуття та національна українська своєрідність закладені в тексті і в музиці цього твору. І поетові, і композиторові вдалося тут промовити вже не від себе, а від усього народу. Материнська любов так щиро й просто возвеличена, вона так проникливо і з таким глибоким ліризмом освітана в цій пісні, що навряд чи знайдеться українець чи українка, особливо на чужині, які не проронили б сльози тільки читаючи цей твір. І як примітивно і навіть святотатно, порівняно з цією піснею, виглядають чужі нам формою і змістом “свята матері”, влаштовувані на еміграції! Як вони вульгаризують і материнську любов, і синівську вдячність та пошану до матері! Треба бути справді примітивною людиною, щоб не побачити в цих “святках” спрощення великої ідеї материнської любови. Це справжній комунізм, у якому навіть матір треба й можна любити за декретом партії чи уряду один день у року. Але все це робиться не в поневоленій Україні, а на еміграції...

Такий глибокий текст пісні Андрій Малишко створив не випадково — він разом з П. Майбородою дав народові чимало й інших гарних пісень: “Київський вальс”, “Ми підем, де трави похилі”, “Колгоспний вальс” та інші. Тепер П. Майборода працює над музикою до ліричної комедії “Спасіть наші душі”. Як каже сам П. Майборода, “основною у фільмі буде лірична пісня про Неньку-Україну на слова А. Малишка. Разом з ним хочемо створити величну пісню-думу про Україну. Вкладемо в неї весь свій талант. Її співатиме Б. Гмиря з капелею бандуристів”.

В Україні тепер є чимало так званих поетів-піснярів, себто поетів, які працюють над пісненими

НОВИ ТИП

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК
РІК XI
diasporiana.org.ua ВЕРЕСЕНЬ — 1960 — SEPTEMBER Ч. 128